

**Paksi Veronika–
Szalma Ivett**

A szülővé válás ideális életkora nemzetközi összehasonlításban

I. Bevezetés

Jelen tanulmányban az élet meghatározó eseményei közül a felnőtté válás folyamatával, azon belül kiemelten a szülővé válás, azaz az első gyermekvállalás ideális életkorával foglalkozunk.

A felnőtté válás a fejlett társadalmakban a fiatalok életének egyre hosszabb szakaszát öleli fel. A szakirodalom szerint a következő események tekinthetők a folyamat mérföldköveinek: az iskolai tanulmányok befejezése, az első három hónapnál tovább tartó munkavállalás, elköltözés otthonról, az első tartós párkap-

tok, iskolai végzettség, vallás és település típus szerint.

Az elemzéshez a 2006-os European Social Survey *Életút, életvitel, az élet meghatározó eseményeinek időzítése, az ideális korhoz való hozzáállás* változó moduljának egyes változóit használtuk a hagyományos szociológiai háttérváltozók tükrében, melyek a *Szociodemográfiai profil* modulban találhatóak.

II. Elméleti háttér

A szakirodalomban heves vita tárgya, hogy a survey-vizsgálatok során gyak-

csolat kialakítása, valamint az első gyermekvállalás. Elsőként megmutatjuk, hogy a felnőtté válás egyes eseményei – a házasság nélküli összeköltözés a partnerrel, a házasodás, valamint a gyermekvállalás – milyen sorrendben és mely életkorban követik egymást a vizsgáltunk tárgyát képező 23 európai országban. Ezt követően egyrészt megvizsgáljuk, hogy a szülővé válás mennyire feltétele egyáltalán a felnőtté válás folyamatának, másrészt, hogy az első gyermekvállaláshoz tartozó életkori normák milyen változottságot mutatnak a 23 ország között. Megmutatjuk, hogy a különböző országok társadalmi mely életkort tekintik ideálisnak. Külön kezeljük az anyává és az apává válás kérdéskörét, ugyanakkor nem foglalkoztunk a szülővé válás objektív kérdésével, vagyis azzal, hogy ténylegesen hány éves korban történik a szülővé válás. A kapott eredményeket Magyarországon belül tovább elemezzük korcso-

poran feltett „Mikor ideális gyermeket vállalni?” kérdésre kapott válaszok tekinthetők-e a társadalomban elfogadott életkori normáknak. A szociológusok többsége úgy véli, ahhoz, hogy egy szabályt, elvárást normának tekintsünk, három kritériumnak kell eleget tennie. Egyrészt elő kell írnia bizonyos viselkedéseket (vagy éppen tiltania kell azt). Másrészt a társadalomban konszenzusnak kell lenni erről a szabályról. A harmadik kritérium pedig, hogy a szabálynak, elvárásnak kényszer jellegűnek kell lennie, azaz be nem tartását szankcióval kell büntetni. (Settersten, 2003) Marini (1984) éppen a szankciót hiányolja az életkori normák esetén. Jár-e vajon bármiféle szankcióval az, ha nem az emberek többsége által ideálisnak tartott életkorban válunk szülővé? A szankciók lehetnek informálisak is, mint például a gúny, a megvetés és a pletyka. Heckhausen (1999) amellet érvel, hogy nem is szükséges

szankciókat felállítani az életkori normákkal kapcsolatban, hiszen ezek olyan normák, melyeket az emberek többsége már internalizált. Ebben a témában mérföldkőnek tekinthető Neugarten, Moore és Lowe (1965) 1950-es években Kansas City-ben folytatott kutatása, melyben kimutatták, hogy léteznek életkori normák, melyek az emberek életét szervezik. Az újabb kutatások összhangban állnak Neugartenék eredményeivel anynyi különbséggel, hogy a különböző életkori átmenetek nemcsak később történnek, hanem nagyobb életkori intervallumot ölelnek fel.

Az életesemények társadalmi normái nemcsak azt határozzák meg, hogy mely időintervallumban kell megtörténnie egyes eseményeknek, hanem az események sorrendjét is befolyásolják. Az európai társadalmak fejlődésének korábbi idején alakult ki a Kholi (1993) által normál életútnak nevezett életvezetés, melynek lényege az volt, hogy egymásra következő szakaszokból állt és éles határvonal választotta el az egyes fázisokat. Azonban a fiatalabb nemzedék már sokkal rugalmasabb szakaszokat jár be. Időben eltolódott és módosíthatóvá vált mind a családalapítás, mind pedig a pályaválasztás. Amíg korábban az önállóság kitüntetett értéknek számított, s elérése véglegesen lezárt egy életszakaszt, addig a mai fiatalok életében ezek egybemosódhatnak, párhuzamosná válhatnak, vagy akár újra kezdődhetnek. (Somlai, 1999; 2000)

Azok az elméletek, amelyek az életesemények struktúrájára vonatkoznak, azt hangsúlyozzák, hogy az életeseményeket két társadalmi folyamat szervezi: egyrészt az intézményesülés, másrészt az individualizmus, (Kohli, 1993) s hogy ezek hatása ellentétes egymással. Az életesemények intézményesülése mögött ezek időzítését befolyásoló makro-tényezők állnak. Ilyen fontos makro-tényező például az állam és a piac; a piacon belül pedig különösen a munkaerőpiac és az ingatlanpiac játszik fontos szerepet.

Az individualizáció hátterében viszont az húzódik meg, hogy egyre kevésbé meghatározóak azok a normák és elvárások, melyek a család, vagy az egyház felől érkeznek, ugyanakkor az egyén döntései felértékelődnek. Mindezek következtében fellazulnak a valaha standard életútmintázatok. Ez a két folyamat egymással ellentétes, mivel az életút intézményesülése az életutak standardizációját idézi elő, és ezáltal csökkenti annak a lehetőségét, hogy az egyén saját maga formálja az életútját. Az individualizációnak pedig ellentétes hatása van: növeli az egyéni életutak változatosságát.¹ A növekvő európai jóléttel egyre jobban háttérbe szoruló anyagi problémák folytán a különböző társadalmakban az egyéneknek sokkal nagyobb szabadságuk van meghatározniuk saját igényeiket. Az intézményi korlátok megmaradtak ugyan, mint például a háztartás, az iskola és munka világa, de ezek az intézmények önmagukban is kulturálisan meghatározottak. (Billari, 2001)

A házasságok számának csökkenése, az élettársi kapcsolatok elterjedése, a megugrott házasságon kívüli születések aránya és a szülések magasabb életkorba tolódása korántsem új és egyedülálló jelenségek a nemzetközi összehasonlításban. A nyugat-európai országok többségében már jóval korábban elkezdődtek azok a változások, amelynek leírására van de Kaa és Lesthage a „második demográfia átmenet” terminust alkották meg. A kifejezéssel utalni akartak arra, hogy az iparosodott társadalmak a demográfiai fejlődés egy újabb szakaszába jutottak. (van de Kaa, 2002) Az 1970-es évektől kibontakozó folyamat jellemzője, hogy a legtöbb országban tovább csökken a termékenység: tartósan és jelentősen az egyszerű reprodukciós szint alatt marad. A születéskor várható élethossz közben tovább növekszik, így a népesség öregedése és egyúttal számának csökkenése vár-

ható. Az átmenet további jellemzői között említhetjük még a késői felnőtté válást, a válások számának növekedését, a házasságok számának csökkenését, a házasságon kívüli együttélések és az ilyen jellegű kapcsolatokból származó gyermekek arányának jelentős emelkedését, az egyszemélyes és az egyszülős háztartások arányának növekedését, valamint a szándékos gyermektelenség terjedését.

Vita tárgyát képezi a szakértők között, hogy az Európában zajló társadalmi-gazdasági és kulturális folyamatok vajon a konvergencia vagy divergencia felé mutatnak. Thornton a

demográfiai átmenetet és a hosszú távú társadalmi-gazdasági fejlődést a konvergencia koncepciójához köti. (Thornton, 2001) Billari (2001) ezzel vitatkozva sajátos utat lát e szocio-demográfiai változások mögött. Véleménye szerint elméleti struktúrákat kell felépíteni ahhoz, hogy értelmezni tudjuk e sokszínű helyzetet és kulturális preferenciákat. A nemzeti karaktereknek ma nagyobb hatásuk van az életesemények alakulására, mint a 1960-as és 70-es évek elején, azaz úgy gondolja, hogy az országok közötti divergencia és az egyes országokon belüli heterogenitás és egyenlőtlenesség tovább fog növekedni. Billari például heterogenitást jósol a felnőtté válás folyamatában, amit azzal is alátámaszt, hogy makroszinten divergenciát lát és mutat ki e folyamatban Európa egyes országai, részei között. (Billari, 2001, 2005) Példának hozza, hogy Európa északi országaiban, főként a Skandináv államokban a fiatalok

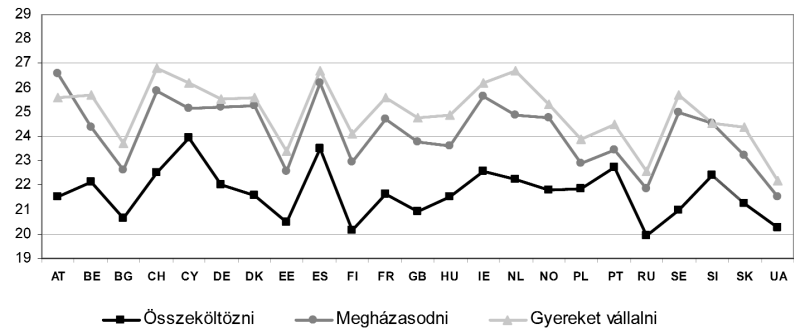
viszonylag hamar elhagyják a szülői házat, s válnak felnőtté. A dél-európai (főként spanyolországi és olaszországi) felnőtté válás folyamatára viszont a szülői ház tipikusan késői elhagyása a jellemző. Billari erre a jelenlegre tanulmányaiban a „legkésőbbi késői” („latest late”) kifejezést használja. (Billari, 2002)

Különböző tényezők húzódnak meg a mögött, hogy a párok (vagy akár az egyedülállók) mikorra időztik a gyermekvállalást, a késői gyermekvállalás trendjéért felelős tények pedig főként a következők lehetnek: 1. *demográfiai tényezők* (elhalasztott házasság, válások

növekvő száma, alacsonyabb gyermekszám), 2. *orvosi tényezők* (megbízhatóbb fogamzásgátlás, jobb terhes gondozás, elfogadottabbá vált a középkorúak terhessége), 3. *társadalmi, politikai tényezők* (változó normák, nőmozgalmak, jogszabályok), 4. *strukturális tényezők* (magasabb iskolai végzettség, jövedelem, későbbre tolódik az első munkavállalás ideje).

Az első gyermek egyre későbbi megszületése hazánkban is általános tendencia. Magyarországon az elmúlt két évtizedben egyharmadára esett vissza a 20 és 24 év közötti nők termékenysége, ezzel párhuzamosan a termékenység áthúzódtott a nők 25–30 éves közti életkorára, valamint lassú növekedést mutat 30–39 éves kor között. (Spéder–Kapitány, 2006) Az Eurostat honlapján található adatsor szerint Magyarországon a nők átlagos életkora a gyermekvállalás idején² 10 év alatt csaknem két és fél évvel tolódott ki: 1995-ben a nők átlagos életkora a

1. ábra. A fontosabb életesemények életkori normája a nőkre vonatkozóan

gyermekvállaláskor 26,3 évről 28,7 évre nőtt 2006-ban (Eurostat 2006). Egy egyetemet végzett nő napjainkban pedig várhatóan 30 éves koráig időztik a gyermekvállalást. Sok európai országban magasabb a nők átlagos életkora gyermekvállalás idején. Például Dániában, Írországban, Spanyolországban, Hollandiában, Svédországban és Svájcban 30 éves kor fölött volt 2006-ban. (Eurostat, 2006) Az Európai Unió országa közül csak két országban, Romániában és Bulgáriában volt 27 éves kor alatt 2006-ban. Tehát Magyarországon a 2006-ra vonatkozó 28,7 éves átlagos gyermekvállalási életkor nem tekinthető kiugrónak, azonban a növekedés mértéke számottevő más országokhoz viszonyítva. (Eurostat, 2006)

III. Elemzés

Az életesemények sorrendje

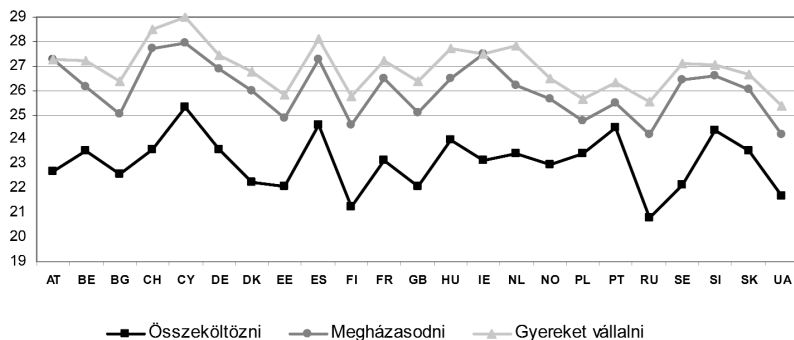
Ebben a fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy felnőtté válás egyes eseményei milyen sorrendben, illetve milyen idő intervallumban követik egy-

mást a vizsgálatunk tárgyát képező európai országokban. Az életút következő mérföldköveit vesszük górcső alá: házasság nélküli összeköltözés a partnerrel, megházasodás, gyermekvállalás. (1. ábra)

Azt feltételezzük, hogy a második demográfiai átmenetben élen járó országokban ezek az események „egybe folynak”, nem különülnek el egymástól.

Az ábrából jól látszik, hogy az országok valamivel fiatalabb életkorra helyezik az élettársi kapcsolat kialakításának életkori normáját (átlagosan 21,7 év), mint a házasság (átlagosan 24,2 év) és gyermekvállalás életkorát (átlagosan 25 év). A két utóbbi esemény sokkal közelebb van egymáshoz, mint a kohabitáció kialakításának ideális életkora. Szlovéniában azonnal, Dániában, Németországban, Spanyolországban, Írországban, Norvégiában körülbelül fél évvel a házasság után gondolják ideálisnak az első gyermek megszületését. Érdekes, hogy Ausztriában az életesemények sorrendje megbomlott: egy évvel korábban helyezik az anyává válás ideális életkorát, mint a házasságét. (2. ábra)

2. ábra. A fontosabb életesemények életkori normája a férfiakra vonatkozóan

Felnőttoktatás, kutatás

A férfiaknál a nőköz hasonló eredményt kaptunk. A válaszadók úgy gondolják, hogy a férfiaknál az élet-társi kapcsolat kialakítása előbb legyen; a házasság egy kis idő múlva történjen (Portugália: 1 év, Magyarország: 2,5 év, Ausztria: 4,5 év múlva); majd ezt követően vállaljanak gyermeket az apák. Ausztriában és Írországban szinte egy időpontra esik a házasság és a gyermekvállalás, a két

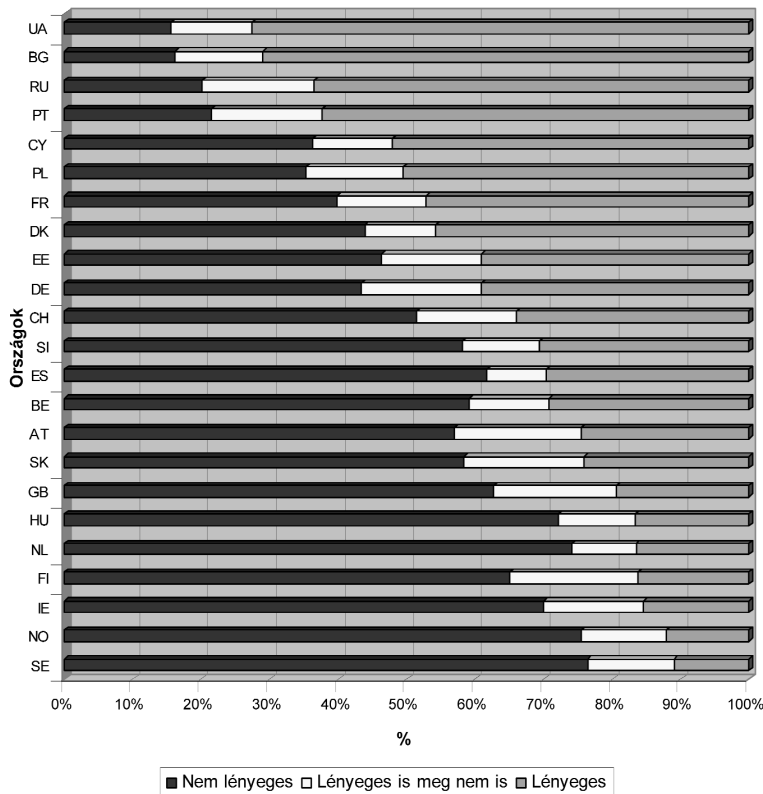
esemény között a legtöbb időnek (1,6 évnek) a hollandok szerint kell eltelnie. Úgy tűnik, hogy az emberek úgy gondolják, akkor kell megházasodni, amikor gyereket vállalni, vagyis az élettársi kapcsolatot akkor váltják házassággá, amikor gyermeket akarnak vállalni. (Spéder–Kapitány, 2008)

Szükséges-e a gyermekvállalás a felnőtté váláshoz?

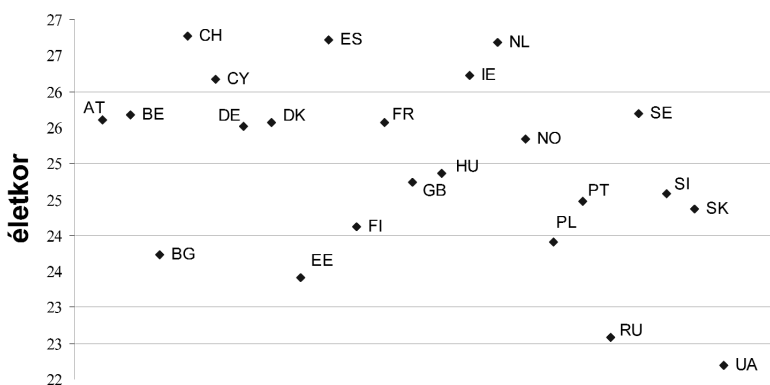
A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a különböző európai országokban mennyire tartják fontos szempontnak a saját gyermeket ahhoz, hogy valakit felnőttnek tartsanak. (3. ábra)

Spanyolországban, Nagy-Britanniában, Magyarországon, Hollandiában, Finnországban, Írországban, Norvégiában, Svédországban a válaszadók több mint 60% azt mondta, hogy a szülővé válás nem lényeges szempont ahhoz, hogy valakit felnőttnek tartsanak. Ezzel szemben a következő or-

3. ábra. Ahhoz, hogy valakit felnőttnek tartsanak, mennyire lényeges szempont, hogy van-e saját gyermeke?

4. ábra. A nők gyermekvállalásának ideális életkora országok szerint

szágokban találják lényegesnek a jelentőséget a felnőtté válás szempontjából: Ukrajna, Bulgária, Oroszország, Portugália, Ciprus, Lengyelország. Ezekben az országokban a megkérdezettek több mint 50% gondolta úgy, hogy a szülővé válás lényeges szempont a felnőtté váláshoz. Úgy tűnik tehát, hogy a volt szocialista országokban- Magyarországot kivéve – a felnőtté válás fontos résznek tartják a szülővé válást.

Melyik életkorban ideális szülővé válni?

Ideális életkor az anyává válásra. Nemzetközi kitekintés

A kérdőívben arra kérték a válaszadókat, hogy határozzák meg a gyermekvállalás ideális életkorát. Mint azt az elméleti háttér fejezetében bemutattuk, az életeseemények időzítésénél nem pusztán a biológiai életkor számít, hanem sokkal inkább az egyéb körülmények.

65
K É K

Ha nemzetközi összehasonlításban nézzük, hogy az egyes országokban milyen életkori normákat adtak az anyává válás ideális időpontjára, szignifikánsan különböző válaszokkal találkozunk. A 4. ábra alapján láthatjuk, hogy a kelet-európai országokban fiatalabb életkorra tették az anyává válás időpontját, mint a nyugat-európai országokban. A következő országokban a 24 évesnél fiatalabb életkort gondolják az ideális anyává válás időpontjaként: Ukrajna, Oroszország, Észtország, Bulgária, Lengyelország. Ezzel szemben 26 évesnél idősebb életkorra datálják

ugyanazt a következő országokban: Svájc, Spanyolország, Hollandia, Ciprus, Írország. A volt szocialista országok közül Magyarországon mondták a legmagasabb életkort (24,8), ezzel a vizsgálatban részt vett 23 európai ország átlagához (24,9) állunk nagyon közel.

A felvétel időpontjában, 2006-ban Magyarországon a nők átlagosan 28,7 évesen vállaltak gyereket (Eurostat, 2006), azaz úgy tűnik, hogy Magyarországon az ideális életkor és a tényleges életkor között mintegy 4 év a különbség. (4. ábra)

Ideális életkor az apává válásra. Nemzetközi kitekintés

Az apává válás ideális életkora nemzetközi összehasonlításban körülbelül 2 évvel volt magasabb (5. ábra), mint az ideális anyává válásé. Érdekes, hogy az országok ugyanazt a mintázatot követik, tehát ahol fiatalabb élet-

kort adtak meg az anyává válás ideális életkoraként, azokban az országokban az apává válás időpontjaként is fiatalabb életkort mondtak; és ahol az anyává válás ideális életkorát idősebb életkora datálták, ott az apává válás életkorát is idősebb életkorra helyezik.

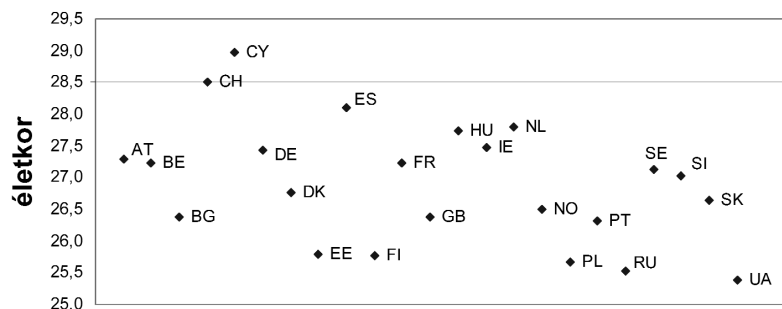
Az is megfigyelhető, hogy a volt szocialista országokban az apává válást fiatalabb életkorban gondolták ideálisnak, mint a nyugat-európai országokban. A volt szocialista országok közül Magyarországon mondták a legmagasabb életkort az apává válás ideális időpontjaként. A vizsgálatban részt vett országok átlaga 26,9 év volt. A magyarok 1 évvel magasabb (27,7) életkort adtak meg az apává válás ideális időpontjaként az átlagnál. Érdekes, hogy ezzel szemben Finnországban (25,8) az átlagos életkornál egy évvel fiatalabb életkorra helyezték az ideális apává válás korát.

Összességében a megkérdezettek majdnem három évvel magasabb életkort adtak meg az apává válás ideális életkoraként az anyává válás ideális életkorához képest. A nemzetközi összehasonlításban nem egészen két év különbség volt az anyává és az apává válás ideális életkora között, ami azt engedi következtetni, hogy Magyarországon kicsivel jobban elkülönülnek a férfi és a női életutak.

A szülővé válás ideális életkori normája társadalmi csoportok szerint Magyarországon

Az ideális szülővé válás életkori normáját a magyarországi adatok tükrében

5. ábra. A férfiak gyermekvállalásának ideális életkora országok szerint

tovább vizsgáljuk életkorcsoportok, iskolai végzettség és településtípus szerint. Először azt nézzük meg, hogy a különböző *életkori csoportokhoz* tartozó emberek hány éves korra teszik a gyermekvállalás ideális időpontját. Mind az anyává, mind az apává válásnál korcsoportonként szignifikánsan eltérő eredményeket kapunk.

A legfiatalabb korcsoport (15–25 év közöttiek) teszi az anyává válás életkori normáját a legkésőbbre: átlagosan 25,9 éves korra. A legidősebb korcsoport, az 51 év felettek pedig a legkorábbra: 24,4 éves korra. Az apává válás életkori normáját vizsgálva hasonló eredményre jutottunk. Az látható, hogy a legidősebb korcsoporthoz tartozók (51 év felettek) mondták a legfiatalabb életkort az apává válás ideális életkoraként (27,3 évet), ezzel szemben a legfiatalabb korcsoport mondta a legmagasabb életkort ideálisként: 28,6 évet.

Az életkori csoportok után azt vizsgáljuk, hogy az *iskolai végzettség* hogyan befolyásolja a szülővé válás életkori normáját. A szülővé válás időzítésével foglalkozó kutatók legtöbb esetben azt találták, hogy halasztó hatással van a nők első gyermekének születésére a magasabb iskolázottsági szint, valamint az a tény, hogy a korábbi időszakoknál hosszabb ideig vesznek részt az iskoláztatásban (Rindfuss-St. John 1983; Marini 1985). Az iskolai végzettségnek indirekt hatásai is lehetnek. Ilyen közvetett hatás például az, hogy a magas iskolai végzettségűek tudatosabban tervezik az életútjukat, tehát a szülővé válás időpontját is. Liefbroer és Corijn

(1999) tanulmányukban azt vizsgálták, hogy a magas iskolai végzettség milyen közvetett hatással van a családalapításra. Úgy vélik, az alacsony iskolai végzettséggel betölthető pozíció jellemzője, hogy a családalapítás költsége az idők folyamán állandó marad, hiszen a fizetésük nem nő jelentősebben a karrierjük folyamán, egyfajta „flat rate”-tel számolhatunk az esetükben. Ezzel szemben a magasan iskolázott, ezért jó munkaerő-piaci kilátással rendelkező társaik családalapítási költségei a karrierjük kezdetén rendkívül magasak. Egyrészt, mert az ő esetükben a gyakorlatnak (azaz a munkában eltöltött időnek) rendkívül nagy szerepe van, amit a karrierjük elején kell megszerezniük. Másrészt, a jövedelmük az idő folyamán fokozatosan emelkedik, így célszerű akkor elhagyni a munkaerőpiacot, amikor már egy bizonyos jövedelmi szintet sikerült elérniük. Harmadrészt, a korai gyermekvállalás a management felé olyan jelzés lehet, hogy az illető nem elég karrier-orientált.

Azt feltételezzük tehát, hogy a magas iskolázottságú, jó karrier-lehetőségekkel rendelkező fiatalok nem tehetik meg, hogy karrierjük legelején kivonuljanak a munkaerőpiacról és gyereket vállaljanak, mert ekkor túl magasak még az alternatív költségek, azaz későbbi időpontban gondolják ideálisnak a szülővé válást.

A variancia-analízis elvégzése után azt az eredményt kaptuk, hogy az anyává válás ideális életkorára szignifikáns hatással van az iskolai végzettség változója; a diplomások majdnem egy évvel idősebb életkorra (25,3 év) becsülték az anyává válás ideális életkorát, mint a maximum 8 általános iskolát végzettek (24,4 év).

Az apává válás életkori normáját vizsgálva hasonló eredményt találunk. Az érettségivel vagy diplomával rendelkezők egy évvel idősebb életkorra helyezték – 28,3 illetve 28,1 éves korra – az apává válás ideális időpontját, mint a maximum 8 általános iskolát végzettek, akik 27,1 éves kora datálták. Összességében elmondható, hogy elő-

zetes feltevésünk beigazolódott az iskolai végzettség hatására vonatkozóan.

Azt is megnéztük, hogy milyen különbségek vannak az *eltérő településeken* (nagyváros, kisváros, falu) élő emberek között a szülővé válás ideális életkorának meghatározásában.

Az apává válás életkori normájára nem volt szignifikáns hatással a település típus változó. Az anyává válás életkori normájára azonban igen: a nagyvárosok lakói mondták a legmagasabb életkort az anyává válás életkori normájaként (25,6 év) és a falvak lakói a legfiatalabb életkort (24,3 év).

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy miként befolyásolja a szülővé válás ideális időpontját az, hogy a kérdezett gyakran vagy ritkán vesz részt *vallási szertartásokon*, vagy egyáltalán nem vesz részt.

A vallás-változónak nem volt szignifikáns hatása az anyává válásra. Az apává válásra a következőképpen hatott: azok, akik legalább hetente részt vesznek vallási szertartáson, egy évvel fiatalabb korra helyezik az apává válás ideális időpontját (26,7), mint az átlag (27,7).

Összefoglalás

Tanulmányunk egy leíró jellegű kutatás eredményeiről számol be, s a szülővé válás ideális életkorára és lehetséges időintervallumára koncentrált. Vizsgáltuk a felnőtté válás folyamatának három jelentős mérföldkövét: az élettársi kapcsolat kialakítását, a házasságot és a gyermekvállalást, és azt is, hogy a gyermekvállalást az országok vajon a felnőtté válás folyamatához sorolják-e. A dolgozatban elsősorban a magyarországi viszonyokra fókuszáltunk, ugyanakkor ahol lehetett, az országot nemzetközi összehasonlításban is bemutattuk. Elsősorban attitűd-jellegű kérdéseket vizsgáltunk. Arra kerestük a választ, hogy az emberek mit gondolnak, mikor ideális szülővé válni. A magyarországi adatokat

tovább elemeztük életkor, településtípus, iskolai végzettség, valamint a válásgyakorlás rendszeressége szerint.

A felnőtté válás három életeményének sorrendjére vonatkozóan azt találtuk, hogy a vizsgált 23 ország szerint a kohabitáció és házasság között a nőknél ideálisan átlagosan 2,5 évnek, a férfiaknál 3 évnek kellene eltelnie. A házasság és a gyermekvállalás ideálisnak gondolt időzítése között ennél kisebb különbséget találtunk: a nőknél 0,7 év, a férfiaknál 0,9 év. Az együttélést tehát kicsivel az első gyermek megszületése előtt szükséges felváltani házasságra. Magyarország ki-

67
K É K

vételével a gyermekvállalást inkább a volt szocialista országokban tartják a felnőtté válás egyik mutatójának; a legkevésbé lényegesnek Svédországban és Norvégiában.

Az ideális szülővé válás életkorát a kelet-európai országokban inkább fiatalabb életkorra teszik, mint a nyugat-európai országokban. Az ideális anyaság életkora a 23 ország átlagában 24,9 év, az apaságé 26,9 év. Magyarországon 24,9 és 27,7 év az ideális életkor az első anyaságra és apaságra. Az adatokat tovább elemezve elmondható, hogy hazánkban a fiatalabb korosztály mintegy másfél évvel idősebb életkorban gondolja az ideális szülővé válást, mint az idősebb korosztály. A magasabb iskolai végzettségűek szintén hasonló véleményen vannak. A nagyobb települések lakói viszont csak az anyává válás esetében, a heti rendszerességgel vallásgyakorlók pedig csak az apává válás esetében vélekedtek (szignifikánsan) hasonlóan.

JEGYZETEK

1 Beck (2003) úgy gondolja, hogy azok a fiatalok, akik nem követik az idejétmúlt életút modelleket kockázatot vállalnak. A rizikótársadalom kialakulása együtt halad és összekapcsolódik az individualizációs folyamattal.

2 A nők átlagos életkora gyermekük születésének idején kiszámítható a termékenységi rátából a reprodukzív kor figyelembevételével (15-49 éves kor). Az éves termékenységi rátából kalkulálva kor alapján, az átlagos életkor nem súlyozott, az anyák különböző számát életkoronként nem vették figyelembe.

IRODALOM

- Beck, U. (2003): *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Billari, F.C.–Wilson, C. (2001): Convergence towards diversity? Cohort dynamics in the transition to adulthood in contemporary Western Europe. In: *MPIDR Working Paper WP 2001-039*.
- Billari, F. C. et al. (2002): Household and union formation in a Mediterranean fashion: Italy and Spain. In: Klijzing, E.–Corijn, M. (eds.): *Fertility and Partnership in Europe: Findings and Lessons from Comparative Research*. Vol. II. New York–Geneva: United Nations, 17–41.
- Billari, F. C. (2005): Partnership, Childbearing And Parenting. Trends of the 1990s. *The new demographic regime*, 63–94.
- Heckhausen, J. (1999): *Developmental regulation in adulthood: Age-normative and sociostructural constraints as adaptive challenges*. New York, NJ: Cambridge University Press.
- van de Kaa, D. J. (2002): *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries*. Paper presented at the Sixth Welfare Policy Seminar of the National Institute of Population and Social Security, Tokyo, Japan.
- Kohli, M. (1993): A foglalkozási életút intézményesülése és individualizálódása. *Replika*, 9–10:161–177.
- Liefbroer, A. C.–Corijn, M. (1999): Who, What, Where, and When? Specifying the Impact of Educational Attainment and Labour Force Participation on Family Formation. *European Journal of Population*, 1999/1:45–75.
- Marini, M. M. (1984): Age and sequencing norms in the transition to adulthood. *Social Forces*, 63:229–244.
- Marini, M.M. (1985): Determinants of the timing of adult role entry. *Social Science Research*, 14:309–350.
- Neugarten, B. L.–Moore, J. W.–Lowe J. C. (1965): Age norms, age constraints and adult socialization. *American Journal of Sociology*, 70:710–717.
- Rindfuss, R. R.–St. John C. (1983): Social determinants of age at first birth. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 553–565.
- Settersten, R. Jr. (2003): Age Structuring and the Rhythm of the Life Course. In: *Handbook of Life Course*, Springer, US.
- Somlai P. (1999): A sokféleség zavara: a családi életformák pluralizációja Magyarországon. *Demográfia*, 1-2:38–47.
- Somlai P. (2000): Meghatározások, avagy miről szól a család válsága? In: Spéder Zs.–Tóth P. (szerk): *Emberi viszonyok*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság–Századvég Kiadó.
- Spéder Zs.–Kapitány B. (2006): Szülővé válás az ezredforduló után: a strukturális körülmények és a tudati tényezők szerepe az első gyermek vállalásakor. In: Kolosi T.–Tóth I. Gy.–Vulkovich Gy. (szerk.): *Társadalmi riport 2002*. Budapest: TÁRKI.
- Spéder Zs.–Kapitány B. (2008): *Az élettársi kapcsolatban élők házassághötte*. Konferencia-előadás. Elhangzott a *Párkapcsolatok* c. konferencián (november 25.).
- Thornton, A. (2001): The developmental paradigm, reading history sideways, and family change. *Demography*, 38:4:449–465.
- Eurostat 2006: *Mean age of women at childbearing*. Elektronikus forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=cab13072>

